

KRIISISTÄ SELVIYTYMISEEN

-Lapsen huostaanotto äidin kokemuksena

Jenni Lönnberg

Kandidaatintutkielma

Sosiaalityö

Jyväskylän yliopisto

Avoin yliopisto

Tammikuu 2020

TIIVISTELMÄ

KRIISITÄ SELVIYTYMISEEN

-Lapsen huostaanotto äidin kokemuksena

Jenni Lönnberg

Sosiaalityö

Kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Avoin yliopisto

Ohjaaja: Sirpa Tapola-Tuohikumpu

Tammikuu 2020

sivumäärä: 27

Tutkielmani tarkoituksena on tarkastella lapsen huostaanoton vaikutuksia äitiin, kokemuksellisesta näkökulmasta. Tutkielmassani etsin vastausta seuraaviin kysymyksiin: Mitä vaikutuksia lapsen huostaanotolla on äitiin? Mitkä asiat tukevat äitiä lapsen huostaanoton aikana?

Olen käyttänyt haussani tietokantoja Ebsco sekä JYKDOK, lisäksi olen hakenut aineistoa Januksesta ja Google Scholaria käyttäen. Olen myös hyödyntänyt kirjastoa sekä muita opinnäytetöiden lähdeluetteloita, lähdekirjallisuuden haussa. Tiedonhaun olen rajannut koskemaan nimenomaan äidin kokemusta lapsen huostaanotosta. Tutkielmani lähdekirjallisuutena olen käyttänyt seitsemää eri lähdettä, joista kolme on kansainvälisiä lähteitä. Lähdekirjallisuuteni koostuu yhdestä väitöskirjasta, yhdestä tutkimusraportista sekä yhdestä lisensoitintutkimuksesta ja neljästä tutkimusraportista.

Tutkielmani tulokset olen jakanut kolmeen eri päälukuun; muuttunut äitiys, äidin kokemat tunteet ja reaktiot osana lapsen huostaanottoa sekä kohti selviytymistä. Tulokset osoittavat, että lapsen huostaanotto on äidille usein raskas kokemus, joka koetaan kriisinä, ja joka vaikuttaa äidin identiteettiin sekä äitiyteen. Yhteiskunnan asettamat odotukset äitiyttä kohtaan voimistavat äidin epäonnistumisen kokemusta, sekä häpeää ja syyllisyyttä, joka seuraa lapsen huostaanotosta. Huostaanotto aiheuttaa usein äidille kokemuksen stigmatisoitumisesta ja sen myötä äiti helposti eristäytyy sosiaalisista suhteista ja elämänpiiri kapenee. Äidille on tärkeää oma tuki ja se että hän saa olla osa lapsen elämää ja hänen näkemyksiään kunnioitetaan. Sosiaalityöntekijän tuki ja äidin osallistaminen ovat tärkeä osa äidin kokemusta lapsen huostaanotosta. Äiti tarvitsee tukea lapsen huostaanoton aiheuttamien tunteiden käsittelyssä, jotta äidin tie kohti voimaantumista voi alkaa. Tutkielmastani ilmenee myös, että lapsen huostaanotto tuo mukanaan myös hyvää.

Asiasanat: huostaanotto, äitiys, stigmatisoituminen, kriisi, selviytyminen, lastensuojelu, sosiaalityö

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	4
2. LAPSEN HUOSTAANOTON ERITYISPIIRTEET JA SEN VAIKUTUKSET ÄITIIN	5
2.1 Lapsen huostaanotto ilmiönä	5
2.2 Äitiys ja identiteetin muodostuminen	6
2.3 Stigma erottaa yksilön joukosta	7
2.4 Kriisireaktio yllättävän tapahtuman seurauksena	8
3. TUTKIELMAN TOTEUTUS	9
3.1 Aineiston haku	10
3.2 Tutkielman lähdekirjallisuus.....	11
4. MUUTTUNUT ÄITIYS JA IDENTITEETTI	12
4.1 Äitiyteen kohdistuvat odotukset äitiä kuormittavana tekijänä.....	12
4.2 Äitiyden ja identiteetin kokemat muutokset	13
5. ÄIDIN KOKEMAT TUNTEET JA REAKTIOT OSANA LAPSEN HUOSTAANOTTOA.....	14
5.1 Tunteiden vuoristorata	15
5.2 Äidin kriisikokemus.....	17
5.3 Stigma osana äitiyttä.....	18
5.4 Kohdatuksi tulemisen merkitys	19
6. KOHTI SELVIITYMISTÄ.....	21
6.1 Lapsen huostaanoton myönteiset vaikutukset.....	21
6.2 Sosiaalisen tuen merkitys.....	22
7. POHDINTA.....	23
LÄHDELUETTELO	27

1. JOHDANTO

Suomessa huostaanottojen määrä on kasvussa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastot osoittavat, että vuonna 2018 Suomessa oli huostassa melkein 11 000 lasta, ja lukumäärän kasvu vuoteen 2017 verrattuna oli 2,3 prosenttia (THL 2019). Lasten huostaanottojen lisääntyessä, on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää lapsen huostaanoton vaikutuksia äitiin. Huostaanotto on lastensuojelun viimesijainen tukitoimi, jota käytetään tilanteissa, joissa lapsen huoltaja, syystä tai toisesta, ei pysty vastaamaan lapsen turvallisesta kasvusta ja kehityksestä (Pösö 2016, 8). Huostaanottoa säätelee Suomen lainsäädäntö ja eritoten lastensuojelulaki 417/2007.

Aranevan (2016, 218-219) mukaan lapsen huoltajan tehtävänä on ensisijaisesti turvata lapsen tasapainoinen kasvu ja kehitys, mutta huoltajalla on myös päätävävalta lapsen asioissa, ja edustaa lasta virallisissa tilanteissa. Huostaanotettu lapsi on sijaishuollossa, jolloin lastensuojeluviranomainen vastaa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa (Pösö 2016, 19).

Äitiys tuo mukanaan paljon vastuuta, sekä myös odotuksia äitiä kohtaan, ja päävastuu lapsen hyvinvoinnista on usein äidillä (Hiltunen 2016, 265). Nousiainen (2004, 62) nostaa esille, että kun puhumme äitiydestä, pohdimme usein mikä on hyvää äitiyttä, ja mikä puolestaan puutteellista äitiyttä. Lastensuojelussa tulisi kuitenkin määritellä, mikä on riittävän hyvää äitiyttä, ja suhteuttaa se jokaisen perheen ja äidin erityiseen tilanteeseen. Äiti saattaa kohdata elämänsä aikana useita viranomaisia ja hänen äitiytensä voi olla arvion kohteena, varsinkin lastensuojelun asiakkuudessa. Usein äidin kokemus on, että hän ei ole tullut kuulluksi, eikä hänen osallisuuttaan ole huomioitu häntä ja lasta koskevissa asioissa (Nousiainen 2004, 71-72).

Haluan tutkielmassani tarkastella lapsen huostaanottoa äidin kokemuksena. Aineistoa hakiessani huomasin, että äidin kokemat tunteet liittyen huostaanottoon, useasti liitetään myös huostaanoton vaikutuksiin äidin näkökulmasta. Näin ollen näiden näkökulmien yhdistäminen tuo tutkielmaan syvyyttä. Äidin kokemus lapsen huostaanotosta on kokonaisvaltainen, ja äitiä sekä hänen identiteettiään syvästi ravistuttava kokemus, joka jättää jälkensä. Lapsen huostaanotosta voi kuitenkin selviytyä, ja se voi tuoda mukanaan myös jotain hyvää. Tutkielmallani toivon tuovani ymmärrystä äitien tunteille, jotka lapsen huostaanoton aikana saattavat näyttäytyä hyvinkin voimakkaina. Tutkielmallani haluan

myös muistuttaa sosiaalityöntekijöitä, heidän tärkeästä tehtävästään huomioida myös äiti lapsen huostaanotossa.

2. LAPSEN HUOSTAANOTON ERITYISPIIRTEET JA SEN VAIKUTUKSET ÄITIIN

Tässä luvussa käsitellään lapsen huostaanottoa ilmiönä, jotta huostaanoton kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset tulisivat tutuiksi. Myös äitiys, sekä identiteetin muodostuminen on osa tätä lukua. Äitiys ja identiteetti kuuluvat vahvasti yhteen, ja muutokset näissä ovat väistämätön seuraus lapsen huostaanotosta. Lopuksi tässä luvussa käsitellään stigman tuomia vaikutuksia äidin elämään, ja kriisireaktiota yllättävän tapahtuman seurauksena.

2.1 Lapsen huostaanotto ilmiönä

Pösö (2016, 7-8) toteaa lapsen huostaanoton olevan meille kaikille välillisesti tuttu, ainakin fiktiivisten hahmojen kautta; sadut ja tarinat esimerkiksi Peppi Pitkätossusta, Lisbeth Salanderista ja Harry Potterista kertovat tarinaa lapsista, jotka syystä tai toisesta ovat jääneet vaille vanhempia. Lapsen huostaanotto on omalla tavallaan erityinen toimenpide, ja perustuu lastensuojelulakiin. Pösö (2016, 9) jatkaa että lapsen huostaanottoon liittyy kuitenkin paljon käsityksiä, jotka juontavat juurensa nimenomaan kulttuuriin sekä historiaan. Huostaanotto on kiinnostava teema, niin median maailmassa, kun kulttuurisesti.

Lastensuojelun kehittyminen on ollut osa yhteiskunnan kehittymistä, ja siihen on myös vaikuttanut poliittiset päätökset, sekä ideologiset muutokset. Lastensuojelutyö on ollut vaativaa asiantuntijatyötä jo 1920-luvulla. Lasten hyvinvointia tarkkaillaan neuvolasta lähtien, ja tarvittaessa tarjotaan perheille apua ja tukea. Tällä tavoin pyritään estämään ongelmien kasvun, mutta kuitenkin voidaan todeta, että lastensuojelun piiriin saatetaan entistä haastavampia perhetilanteita. (Turpeinen 1987, 247.)

Huostaanottoa voidaan kuvata useamman näkökulman kautta; Kulttuurinen näkökulma huostaanottoon, on nimenomaan yhteiskunnan ja ihmisten näkökulma huostaanottoon, johon vaikuttaa myös tiedotusvälineiden tapa tuoda julki kertomuksia lastensuojelusta ja

huostaanotosta. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa, voidaan puhua jopa lastensuojeluun kohdistuvasta vihasta, joka on median ylläpitämää. Vaikka huostaanotto on erityinen päätös, on myös tärkeää muistaa, että se on arkinen ilmiö, joka on osa yhteiskuntaa. Huostaanoton kokemuksellinen näkökulma perustuu lasten, sekä vanhempien kokemukseen huostaanotosta. Kokemuksellinen näkökulma huostaanottoon on esillä juurikin median, sekä myös paljon käytettyjen kokemusasiantuntijoiden kautta. Huostaanoton institutionaalinen näkökulma puolestaan muodostuu voimassaolevasta lainsäädännöstä, eritoten lastensuojelulaista, ja on kytköksissä meidän palvelujärjestelmäämme. Ammatillinen näkökulma puolestaan, lähestyy huostaanottoa toimintana, jota tehdään asiantuntijatyönä. (Pösö 2016, 9-11)

2.2 Äitiys ja identiteetin muodostuminen

”Kaikki naiset tarvitsevat olla äitejä, kaikki äidit tarvitsevat lapsiaan ja kaikki lapset tarvitsevat äitejään”

Yllä olevassa sitaatissa Swift (2015, 882) viittaa Oakleyn (1986, 67) näkemukseen äitiyden merkityksestä, joka on mahdollisesti hieman kärjistetty näkemys, mutta korostaa äitiyden merkitystä ja tärkeyttä yhteiskunnassamme ja ympäri maailmaa. Äitiys on saanut lähes ikonisen merkityksen historiassamme, ja eri kulttuureissa, ja äitejä sekä äitiyttä on arvostettu ja juhlistettu laajasti. Äitiys on myös usean vuosisadan ajan määritelty elämän tärkeämpänä tehtävänä ja merkityksenä naiselle. (Swift 2015, 881.) Identiteetti voidaan yleisesti nähdä essentialistisen ajattelumallin kautta, jolloin ajatellaan, että yksilön identiteetti on melko muuttumaton ja rakentuu ryhmän yhteisille kokemuksille. Toisaalta, postmodernin ajattelutavan mukaan, identiteetti on ihmisen oma kokemus, joka tuotetaan itse, ja nimenomaan henkilökohtaisesti koetut asiat vaikuttavat meidän identiteettiimme muodostumiseen. Postoperatiivinen realismi näkee identiteetin muodostuvan myös sosiaalisten ja poliittisten vaikutteiden perusteella, mikä mahdollistaa pohdinnan siitä, miten identiteetti nähdään muotoutuvan vallitsevan poliittisen ja sosiaalisen todellisuuden rinnalla. (Kuusela 2006, 38-39, 55)

Äitiyttä kohtaan asetetaan korkeat vaatimukset ja odotukset, ja äitiyttä sekä äidin suoriutumista arvostellaan välillä voimakkaasti. Äidit myös kokevat epäonnistuvansa äidin roolissa, sillä yhteiskunnan asettamat odotukset heitä kohtaan ovat korkeat, ja äidit pyrkivät

muokkaamaan omaa toimintaansa ja äitiysidentiteettiänsä vastaamaan näitä odotuksia. Lastensuojelun historiaa tutkiessa voidaan todeta, että äitien kanssa on työskennelty jo 1880-1890-luvulla. Tällöin kuitenkin työskentely on keskittynyt lastaan kaltoinkohtelevaan äitiin, sekä lapsen huostaanottoon, joka sinä aikana nähtiin rangaistuksena äidille epäonnistuneesta äitiydestä. Tänä päivänä äitiyttä tuetaan kuitenkin monen eri tavoin. (Swift 2015, 883-884)

2.3 Stigma erottaa yksilön joukosta

Terminä stigma on alun perin otettu käyttöön antiikin kreikassa. Stigmatisoituminen kuvasti ruumiillista poikkeamaa, jonka avulla yksilön poikkeava moraalinen status osoitettiin polttamalla, tai viiltämällä merkkejä ihoon. Sinä aikakautena stigmatisoitunut henkilö oli useimmiten orja, rikollinen, pettäjä tai muuten yhteiskunnan ulkopuolella oleva henkilö, jota tulisi karttaa, varsinkin julkisilla paikoilla. (Goffman 2011, 9.)

Burke (2007, 11) määrittelee stigmaa yksilön kokemuksena ryhmään kuulumattomuudesta, eriarvoisuudesta sekä epäonnistumisesta suhteessa muihin. Stigmaa voidaan kuvata monella eri tapaa, Burke (2007, 16) identifioi kolme eri näkökulmaa stigmatisoitumisen ilmenemiseen; stigma voi olla sosiaalista, jolloin se näyttäytyy sosiaalisissa suhteissa, sekä muiden tapana kohdata stigmatisoitunut henkilö. Stigma voi olla sidottuna paikkaan, tarkoittaen että tämä vaikuttaa yksilön identiteettiin, tai stigma voi olla rakenteellista, mikä tarkoittaa sen vaikuttavan viranomaisen suhtautuminen yksilöön. Goffman (2011, 10) toteaa, että stigmatisoituneella henkilöllä on ominaisuuksia, jotka erottavat hänet valtaväestöstä. Yksilö voi kuitenkin itse asettaa itselleen stigmat, jolloin hän on itse tietoinen eroavaisuudestaan, ja kokee sen myötä suurta epäonnistumista. Itsensä leimaamiseen liittyy kokemus siitä, että on menettänyt kasvonsa muiden edessä, ja kumpuaa usein alentuneesta itsetunnosta (Burke 2007, 18). Stigman tyyppejä on erilaisia; on niitä, jotka ovat rajattuja johonkin tiettyyn asiaan, sekä niitä, jotka liittyvät yleisemmin johonkin tiettyyn ilmiöön, ja jotka ovat kytköksissä esimerkiksi ihmisryhmiin (Levin & Van Laar 2006, 4).

Goffmanin (2011, 9) mukaan jokainen yhteiskunta päättää itse mikä nähdään normaalina ja sallittuna yhteiskunnassa, sekä mikä puolestaan on epänormaalia, joka aiheuttaa erottumista valtaväestöstä, ja sen myötä mahdollisesti stigmatisoitumisen kokemuksen. Miller (2006,

22) muistuttaa että stigmatisoitunut henkilö oppii elämään ja selviytymään stigmansa kanssa, mutta keinoja selviytyä on monia.

2.4 Kriisireaktio yllättävän tapahtuman seurauksena

Ihmisen elämään kuuluu luonnostaan kriisit. Eri kriisit aiheuttavat kuitenkin meissä erilaisia reaktioita, ja niistä selviytyminen on yksilöllistä. Cullberg (2002, 19) kuvailee psyykkistä kriisiä seurauksena tilanteesta, jossa ihminen ei kykene käsittelemään hänelle tapahtunutta asiaa. Psyykkinen kriisi voi olla seurausta uhkaavasta tilanteesta, joka vaikuttaa esimerkiksi yksilön perusturvallisuuteen, sosiaaliseen identiteettiin sekä kokemukseen mahdollisuuksista kokea perustarpeiden täyttymistä tietyissä olosuhteissa (Cullberg 2002, 20; Poijula 2002, 70). Ulkoisista tekijöistä johtuvia kriisejä kutsutaan usein traumaattisiksi kriiseiksi (Cullberg 2002, 20). Poijula (2002, 70) toteaa, traumaattisen kriisin aiheutuvan esimerkiksi tapahtumasta, joka herättää pelkoa tai järkytystä, sekä henkistä kuormitusta ja räsitystä. Kriisissä ihmisen luottamus arjen struktuureita kohtaan murenee. Psyykkisen kriisin seurauksena yksilö kokee usein itsensä hylätyksi, hän kokee itseinhoa, sekä kaaoksen tunnetta. (Cullberg 2002, 119, 143.) Poijulan (2002, 71) mukaan kriisi tuo mukanaan myös hallinnan tunteen menetyksen.

Lapsen huostaanotto voi myös aiheuttaa äidille trauman. Poijula (2002, 71-72) toteaa, että trauma voi jäädä voimakkaasti muistiin selkeänä tapahtumana, mutta yhtä lailla se voi olla niin traumaattinen, että ihmisen mieli pyrkii suojautumaan unohtamalla koko tapahtuman. Tällöin puhutaan dissosiaatiota. Psyykkisen trauman myötä ihmiselle saattaa tulla kokemus, että millään ei ole merkitystä, ja ahdistuneisuus voi olla oire psyykkisestä traumasta. Trauma voi muuttaa ihmistä ja hänen käsitystään maailmasta hyvinkin vahvasti.

Kriisi kuvataan usein neljän eri vaiheen kautta, josta ensimmäinen on sokkivaihe, joka saattaa kestää muutamista sekunneista vuorokausiin. Pikkuhiljaa, ihminen kykenee kohtaamaan tapahtuneen, jolloin se usein herättää voimakkaita reaktioita. Kriisin reaktiovaihe voi kestää jopa useita kuukausia. Reaktiovaiheen kanssa päällekkäin käynnistyy korjaamisvaihe, ja lopuksi tapahtuu uudelleen suuntautumisen vaihe. Kriisistä olisi tärkeää päästä eteenpäin, ja tämä voi tapahtua vain kehittämällä uusia selviytymiskeinoja, sillä vanhat selviytymiskeinot eivät riitä uuden kriisin kohtaamiseen. (Pojula 2002, 71.)

Voimakas kriisi aiheuttaa ihmisessä yleensä joko taistelemisen, pakenemisen tai lamaantumisen reaktion. Taistelu- tai pakenemisen tilassa ihminen voi käyttäytyä aggressiivisesti tai muuten voimakkaasti tunteiden vaikutuksen alaisena. Henkilö, joka lamaantuu ei puolestaan kykene toimintaan eikä välttämättä reagoi ulkomaailmaan. (Poijula 2002, 71-72.)

3. TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tutkielmani on kirjallisuuteen perustuva tutkielma, kirjallisuuskatsaus, jossa tarkastelen miten lapsen huostaanotto vaikuttaa äitiin, kokemuksellisen näkökulman kautta. Äidin kokemusten tarkastelun lisäksi, toivon tutkielmani tuovan vastauksia siihen, mitkä asiat tukevat äitiä lapsen huostaanoton aikana. Tutkielmassani etsin vastausta seuraaviin kysymyksiin: Mitä vaikutuksia lapsen huostaanotolla on äitiin? Mitkä asiat tukevat äitiä lapsen huostaanoton aikana?

Huostaanoton vaikutukset äitiin on sosiaalityöntekijänä tärkeä ymmärtää, jotta äidille voidaan tarjota hänen tarvitsemansa tukitoimet. Tutkimuskysymyksilläni haluan tutkia aiheita riittävän laajasti, jotta ymmärrys äidin kokemuksista liittyen lapsen huostaanottoon kasvaa. Tutkielmallani toivon myös lisäävän ymmärrystä äidin tuen tärkeydestä, lapsen huostaanoton aikana. Tulisi kuitenkin muistaa, että ihmisen oma kokemus on aina yksilöllinen ja yksityinen, jonka vuoksi jokainen kokemus lapsen huostaanotosta on ainutlaatuinen. Tutkielmallani pyrin kuitenkin muodostamaan tietoa, jota voi hyödyntää yleisemmällä tasolla lapsen huostaanotossa, kun pohditaan äidin tuen tarvetta, sekä lapsen huostaanoton merkitystä äidin kannalta.

Tutkielmassani keskityn nimenomaan äidin kokemukseen lapsen huostaanotosta. Tutkielmassani en tarkastele isän kokemusta, enkä myöskään tarkastele huostaanoton vaikutuksia yleisesti vanhemmuuteen. Tutkielmassani en tuo esille lapsen näkökulmaa huostaanottoon. Tutkielmani tavoitteena ei ole tarkastella sosiaalityöntekijän kokemuksia, sen sijaan äidin kokemukset sosiaalityöntekijän toiminnasta osana lapsen huostaanottokokemusta nousee esiin tuloksissa.

3.1 Aineiston haku

Olen käyttänyt haussani tietokantoja Ebsco sekä JYKDOK, lisäksi olen hakenut aineistoa Januksesta ja Google Scholaria käyttäen. JYKDOK:ista hakiessani olen käyttänyt hakutermejä child welfare AND mother* AND parent*, child welfare AND out-of-home placement AND parent sekä out-of-home AND child welfare AND mother*. Januksesta olen tehnyt hakua termeillä huostaanotto. Ebscosta olen hakenut hakutermeillä non-custod* AND mother* AND feel* AND child*, sekä child welfare OR child protection AND mother*. Google scholarin kautta olen hakenut hakutermeillä huostaanotto, huostaanotto ja äidit, sekä huostaanotto ja vanhemmuus, ja lisäksi myös hakutermein omhändertagande och förälder, sekä placering av barn.

Tiedonhaussani olen rajannut hakuani tarkastelemaan aihetta nimenomaan äidin näkökulman kautta. Olen pyrkinyt käyttämään eri hakusanoja, sekä sanakatkaisuja monipuolisesti. Lisäksi olen hyödyntänyt kielitaitoani laajasti, jotta myös aineistoni olisi mahdollisimman monipuolinen, ja sisältäisi sekä kotimaisia että kansainvälisiä lähteitä. Olen pyrkinyt tutustumaan eri lähteisiin tarkasti, ja sen myötä olen saanut uusia hakusanoja myös omaan tiedonhakuun. Tiedonhaussani olen pyrkinyt hakemaan lähteitä, jotka käsittelevät lapsen huostaanottoa lastensuojelun tukitoimena, ja äitien kokemuksia toimenpiteestä. Tiedonhaussani olen pyrkinyt löytämään mahdollisimman relevanttia ja tuoretta tutkimustietoa aiheestani, lisäksi olen pyrkinyt valitsemaan aineistoni tarkasti vastaamaan tutkielmani aihetta. Tiedonhaun olen lopettanut siinä vaiheessa, kun olen huomannut päätyväni koko ajan samoihin lähteisiin.

Lähdekirjallisuuteeni kuuluu kaksi lähdeä, jotka käsittelevät vanhempien kokemuksia lapsen huostaanotosta. Näissä kuitenkin kerrotaan, valtaosan tutkittavista olleen naisia. Tämän vuoksi lähteet ovat sopivia omaan tutkielmaani ja omat tutkimustulokseni pysyvät luotettavina. Tehdessäni tiedonhakua on ollut aineistoja, joihin en ole päässyt käsiksi, ja nämä ovat luonnollisesti rajautunut aineistostani pois.

Lähdekirjallisuudesta rajasin pois kirjoitelman, joka käsitteli tasapuoleisesti vanhempien kokemuksia lapsen huostaanotosta. Rajasin tämän kirjoitelman pois, sillä koen että tutkielmani luotettavuus kärsii, jos käytän aineistoa, jossa vanhemmat ovat tasapuoleisesti edustettuja, jolloin on vaikeaa eritellä äidin kokemuksia lapsen huostaanotosta. Lähdekirjallisuudesta olen myös rajannut pois ne lähteet, jotka tutkivat lapsistaan erillään asuvia äitejä, eron tai oikeuden päätöksen perusteella. Tämän päätöksen tein, koska äidin

kokemukset voivat silloin olla hyvin erilaiset, verrattuna kokemukseen lapsen huostaanotosta.

Lähdekirjallisuuden, sekä teorian haussa olen myös hyödyntänyt pro-graduun lähdeluetteloita, relevantin aineiston löytämiseksi. Olen etsinyt aineistoa kirjastosta, käyttäen hyödykseni niitä asiasanoja, joita olen muutenkin käyttänyt tiedonhaussani.

3.2 Tutkielman lähdekirjallisuus

Tiedonhaun perusteella päädyin lopulta seitsemään lähteeseen, joista kolme on kansainvälisiä lähteitä. Lähdekirjallisuuteni perustuu aineistoon, jossa käsitellään äitien kokemuksia lapsen huostaanotosta, lastensuojelun tukitoimena, sosiaalityön näkökulmasta.

Tarja Hiltusen (2015) väitöskirja kuvaa suoraan äitien kokemuksia lapsen huostaanotosta. Väitöskirjassa keskitytään myös huostaanotetun lapsen äidin voimaantumiseen. Väitöskirjaa varten on haastateltu kaksitoista äitiä, joiden lapsi on huostaanotettu lastensuojelun toimesta. Seitsemän näistä oli toteutettu kahdesti, vuosina 2004 ja 2008. Ingrid Höjer (2007) on kirjoittanut tutkimusraportin, joka perustuu vanhempien haastatteluihin heidän kokemuksistaan lapsen huostaanotosta. Tutkimus on toteutettu Ruotsissa. Suurin osa vastanneista ovat äitejä, vastanneista ainoastaan yksi on isä, jonka vuoksi tutkimus on perusteltu liittämään osaksi aineistoani. Tarja Tuovinen-Kakko (2011) on lisensiaatintutkimuksessaan tutkinut äitien kokemuksia elämästä lapsen huostaanoton jälkeen. Tutkimus perustuu äitien haastatteluihin, jotka on tehty viiden äidin kanssa vuosina 2007-2009.

Sanna Väyrysen (2006) tutkimusartikkeli käsittelee naisen elämää huume kuvioissa, ja lasten huostaanoton vaikutuksia hänen elämäänsä. Tutkimusartikkeli on osana Ritva Nätkinin toimittamaa kirjaa ”Pullo, pillerit ja perhe”. Ingunn T Ellingsenin (2007) tutkimusartikkeli kertoo äitien kokemista tunteista, jotka lapsen huostaanotto herättää. Ellingsen käsittelee eritoten äitien kokemaa surua ja häpeää, liittyen menetettyyn äitiyteen. Haastattelut on tehty Norjassa, huostaanotettujen lasten äitien parissa. Haastatteluihin on osallistunut kahdeksan äitiä. Kathleen S Kennyn ja Clare Barrington (2018) tutkimusartikkeli kuvaa äitien kokemuksia muuttuneesta elämästä, lapsen huostaanoton seurauksena. Kenny ja Barrington kuvaavat, miten ympäristö ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat äidin kokemukseen lapsen huostaanotosta. Tutkimusartikkeli on tehty tutkimuksen (2013) pohjalta, johon on

haastateltu 19 kanadalaista naista, joiden lapset ovat huostaanotettuja äitien huumeidenkäytön vuoksi. Tutkimuksen osallistujat ovat iältään 18-62 vuotta. Tarja Vierulan (2016) tutkimusartikkeli kertoo vanhempien kokemista tunteista sekä muutoksista liittyen lapsen huostaanottoon. Vierulan tutkimusartikkeli on osa Rosi Enroosin, Tarja Heinon ja Tarjan Pösön toimittamaa kirjaa *Huostaanotto- Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Aineisto kerättiin haastattelujen muodossa vuosina 2010-2011 ja 2012. Haastatteluihin osallistui 16 henkilöä, joista 12 oli äitien yksilöhaastatteluja. 2 haastattelua oli isoäitien, yksi äidin, isän ja osittain lasten haastattelu ja yksi äidin sekä puolison haastattelu.

Tutkielman lähdekirjallisuutta olen käsitellyt ensin lukemalla sitä läpi useamman kerran, ja samalla tekemällä muistiinpanoja. Muistiinpanoja tehdessäni olen kiinnittänyt huomioita omien ajatusten, ja lähdekirjallisuuden selkeään erotteluun. Lähdekirjallisuudesta on noussut eri teemoja, ja näitä olen myöhemmin jaotellut ja etsinyt samankaltaisuuksia ja mahdollisia eroavaisuuksia, tai yllättäviä huomioita. Tällä tavoin olen pyrkinyt löytämään aineistosta esimerkiksi toistuvia teemoja, jotka näin ollen voidaan pitää yleisesti esiintyvänä seurauksina lapsen huostaanotosta. Seuraava vaihe on ollut lähdekirjallisuuden jakaminen eri kategorioihin. Kategoriat olen pyrkinyt jaottelemaan niin, että niistä ilmenee tutkielmani keskeiset asiat.

4. MUUTTUNUT ÄITIYS JA IDENTITEETTI

Tämä luku käsittelee huostaanoton vaikutuksia äitiyteen sekä identiteettiin. Äitiyttä tarkastellaan siihen kohdistuvien odotusten kautta. Lisäksi käsitellään lapsen huostaanoton tuomia muutoksia äitiyteen ja identiteettiin. Äitiys ja identiteetti ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa, ja lapsen huostaanotto käynnistää usein äidissä pohdintaa liittyen omaan identiteettiin ja äitiyteen.

4.1 Äitiyteen kohdistuvat odotukset äitiä kuormittavana tekijänä

Lapsen huostaanotolla on mittavat merkitykset äidille, sekä koetulle äitiydelle. Lapsen huostaanotto on äidille usein kokemus kaksinkertaisesta menetyksestä; toisaalta äiti menettää lapsensa, toisaalta huostaanotto vaikuttaa syvästi äitiysidentiteettiin (Kenny & Barrington 2018, 211). Rautio (2006, 17) viittaa Jamesin (1950) kirjoitukseen, todetessaan

ihmisen minäkuvan rakentuvan erityisen vahvana sen ympärille, mitä olemme itse tuottaneet. Kun ihminen menettää jotain mikä on tärkeä osa psykologista minää, on se erityisen vahingoittavaa yksilölle.

Väyrynen (2006, 93) kuvaa äitiyden särkyneen lapsen huostaanoton myötä. Äidit usein pelkäsivät, että lapsen huostaanotto saisi muut ajattelemaan äitiä pahana sekä huonona äitinä, joka puolestaan vaikuttaa äidin statukseen, sekä yhteiskunnan kuvaan hänestä äitinä (Kenny & Barrington 2018, 214). Vierulan (2018, 283) mukaan äitiyteen liittyvät kulttuuriset odotukset vaikuttavat usein äidin toiseuden kokemukseen, suhteessa kuvaan hyvästä ja rakastavaisesta äidistä. Äitiys kulttuurisena odotuksena tarkoittaa usein stereotyyppisesti äitiä, joka on läsnä lapsen elämässä ja heidän yhteisessä kodissaan. Äidin kokemus siitä, että hän ei kykene täyttämään äitiydelle asetettuja kulttuurisia odotuksia, aiheuttaa äidissä häpeän ja syyllisyyden tunnetta. Vaikka äiti olisi ymmärtänyt lapsen huostaanoton tarpeellisuuden, on huostaanoton tuoma kulttuurinen leima kuitenkin vahva ja se herää helposti eloon suhteessa muihin ihmisiin, eritoten naisiin. (Vierula 2018, 283)

Väyrysen (2006, 95) mukaan äiti usein ajattelee muiden mittaavan hänen arvoaan ihmisenä, kulttuurisen äitiyden kautta. Äitiyteen liittyvät odotukset yhteiskunnan toimesta voi johtaa myös stigmatisoitumiseen tilanteissa, joissa äitiys nähdään poikkeavana tavanomaisesta äitiydestä. Hiltunen (2015, 107) puolestaan toteaa, että myös vanhemmuuden sosiaalinen identiteetti kokee muutoksen lapsen huostaanoton myötä, ja äidit kokevat usein joutuvansa todistamaan kyvykkyytensä äitinä muille ihmisille. Rautio (2006, 17) viittaa Jamesin (1950) näkemykseen ihmisestä sosiaalisena olentona, joka nauttii muiden seurasta ja huomiosta, mutta kärsii häpeää tuovista asioista. Huostaanoton mukana tuleva häpeän tunne, joka on suhteessa yhteiskunnan asettamiin normeihin, vaikuttaa näin ollen kielteisesti äidin sosiaaliseen minäkuvaan.

4.2 Äitiyden ja identiteetin kokemat muutokset

Huostaanotto tuo mukanaan vaikutuksia äitiyteen ja myös identiteettiin, tai ainakin pohdintaa siitä, miten uuteen tilanteeseen sopeudutaan äitinä. Vierula (2016, 280-281) toteaa, että jotta äiti kykenee tuntemaan iloa ja onnea siitä, että lapsella on hyvä olla jossain muualla kuin biologisen äitinsä kanssa, on äidin ensin muokattava omaa äitiysidentiteettiään,

ja äidin vanhemmuus on löydettävä uusi muotonsa. Osalla äideistä tämä prosessi on käynnistynyt jo ennen varsinaista huostaanottoa, ja osalla tämä prosessi ei ikinä käynnisty. Huostaanoton myötä äitiys koetaan usein kaventuneena, ja siihen on lisätty valvonnan elementti, ja äiti saattaa kokea, että hänen äitiytään tarkastellaan. Äitiys huostaanoton jälkeen koetaan myös jaettuna äitiytenä, jossa sijaisäiti on usein lapsen arjessa se läsnä oleva ”arkipäivä-äiti”, ja biologinen äiti puolestaan toimii ”lomaäitinä”. Äidit myös kokevat joutuvansa kilpailemaan äitiydestään lapsen huostaanoton myötä (Höjer 2007, 94), ja että heitä ei kuulla lasten asioissa (Hiltunen 2015, 105). Biologisen äidin ja sijaisäidin välille voi kuitenkin parhaimmillaan muodostua hyvä suhde, jolloin lapsen asioista voidaan päättää yhteisymmärryksessä. Tärkeää biologiselle äidille on, että hän kokee olevansa arvostettu sijaisäidin puolelta. (Vierula 2016, 277)

Se, miten äidit kokevat äitiytensä, sekä identiteettinsä lapsen huostaanoton jälkeen on hyvin yksilöllistä. Tuovinen-Kakko (2011, 58-59,62) toteaa, että äitiysidentiteetin kannalta yhteydenpito huostaanotettuun lapseen on erittäin tärkeää. Useat äidit pyrkivät säilyttämään äitiysidentiteetin sellaisenaan, kun se on ollut ennen lapsen huostaanottoa, eivätkä äidit esimerkiksi halua puhua avoimesti muuttuneesta äitiydestään. Osa äideistä toisaalta myös kokevat, että heidän äitiytensä ei ole muuttunut mitenkään lapsen huostaanoton myötä (Hiltunen 2015, 118). Tuovinen-Kakko (2011, 58) esittelee omassa tutkimuksessaan vastaväitteen ja toteaa että on selvää, että äitiysrooli kokee muutoksen lapsen sijoituksen myötä. Myös äidin roolin ylläpitäminen vaikeutuu, kun yhteydenpito vähenee lapsen huostaanoton myötä.

5. ÄIDIN KOKEMAT TUNTEET JA REAKTIOT OSANA LAPSEN HUOSTAANOTTOA

Tämä luku käsittelee lapsen huostaanoton aiheuttamia tunteita, sekä huostaanoton vaikutuksia äidin omaan elämään. Luvussa käsitellään äidin kokemaa kriisiä, sekä stigmaa liittyen lapsen huostaanottoon. Luvun päättää osio kohdatuksi tulemisen merkityksestä, jossa korostuu sosiaalityöntekijän roolin tärkeys.

5.1 Tunteiden vuoristorata

Lapsen huostaanotto käynnistää äidissä tunnemyrskyn, joka järjestyttää äidin koko maailmaa. Tunteet voivat ailahtella laidasta laitaan, ja sekoittua toisiinsa. Lapsen huostaanoton alkuvaiheessa kielteiset ja vaikeat tunteet ovat tavallisia. Vierulan (2016, 269, 273) mukaan huostaanotto herättää äidissä tunne-elämän prosesseja ja kokemuksia, jotka puolestaan tuovat mukanaan paljon kielteisiä, mutta myös myönteisiä tunteita. Tunne-elämän prosessit seuraavat äitiä läpi huostaanoton, ja joskus ne pysyttelevät äidin mukana läpi koko hänen elämänsä, vaikka huostaanoton purusta olisi jo kulunut aikaa.

Äidin kokemat voimakkaat tunteet ovat luonnollinen osa kriisikokemusta. Lapsen menetyksessä äidin pohtimaan mitä hän on ilman lapsiaan ja emotionaalinen menetys on kuvattu traumaattisena ja sietämättömänä tunteena (Kenny & Barrington 2018, 211), ja äidit kokivat huostaanoton myös oman elämänsisällön menetyksenä (Tuovinen-Kakko 2011, 51). Hiltunen (2015, 198) puolestaan toteaa, että äidit jopa vertasivat huostaanottoa lapsen kuolemaan. Huostaanotto herättää äidissä suuria tunteita, kuten surua, vihaa, katkeruutta, syyllisyyttä ja häpeää. Huostaanotto herättää kuitenkin myös ilon ja tyytyväisyyden tunnetta, lapsen kohentuneesta tilanteesta. (Vierula 2016, 269.) Tunne-skaala voi siis olla hyvin laaja, mikä jo itsessään voi olla äitiä kuormittava tekijä.

Lapsen huostaanotto vaikuttaa äidin omaan elämään, sekä äidin vointiin ja elämäntilanteeseen. Ainakin alussa, lapsen huostaanotto voi pahentaa jo olemassa olevia ongelmia äidin elämässä. Mikäli äidillä on päihteiden liikkakäyttöä, saattaa lapsen huostaanotto lisätä tätä, sillä äiti usein kokee, että millään ei ole enää mitään väliä ja äidin ote elämästä kirpoaa (Väyrynen 2006, 81; Tuovinen-Kakko 2011, 52; Vierula 2016, 274). Tuovinen-Kakko (2011, 52,77) tuo myös esille, että itsetuhoiset ajatukset sekä itsemurhayritykset voivat lisääntyä äidillä lapsen huostaanoton myötä. Myös äidin taloudellinen tilanne saattaa tiukentua lapsen huostaanoton myötä.

Äidin voi alkuun olla hyvin vaikea hyväksyä lapsen huostaanottoa, vaikkakin hän tiedostaisi tämän olevan lapsen parhaaksi. Äidin kokema kiukku ja viha voivat kohdistua sosiaalityöntekijään tai sijaisäitiin, sillä he ovat ne, jotka äidin kokemuksen mukaan ovat vieneet häneltä lapsen. Myös puolisoon kohdistuva viha on mahdollinen, varsinkin mikäli hänen toimintansa liittyy lapsen huostaanottoon. Äiti voi myös kokea, että hänen on vaikea erotella kaikkia tunteita, koska ne ovat yhdessä solmussa hänen sisällään. (Vierula 2016, 275.)

Syyllisyys, häpeä ja suru ovat tunteita, jotka ovat toistuvasti läsnä huostaanotettujen lasten äitien ajatuksissa ja kertomuksissa. Suru komplisoituu samanaikaisesti koetusta häpeän ja syyllisyyden tunteesta. Suru koetaan usein kiellettyä suruna, eikä siitä puhuta lastensuojelun työntekijöille. Voimakkainta syyllisyyttä lapsen huostaanotosta kokevat ne äidit, jotka ovat itse toivoneet lapsen huostaanottoa. Nämä äidit kokevat, että he ovat pettäneet sekä lapsen odotukset äitiä kohtaan, että myös omat odotukset itseään kohtaan vanhempana. Eritoten päihderiippuvaiset äidit kokevat häpeän tunnetta lastensa huostaanotosta, sillä heidän oma toimintansa on vahvasti vaikuttanut lapsen huostaanottoon. (Ellingsen 2007, 1-8.)

Poijula kirjoittaa surusta liittyen läheisen ihmisen kuolemaan, joka on monelta osin verrattavissa lapsen huostaanoton aiheuttamaan suruun. Surussa ensireaktio on usein sokki ja turtumus, jota seuraa nopeasti kaaoksen ja hämmennyksen tunne. Suru aiheuttaa ihmisessä hyvin voimakkaita tunteita kuten epätoivoa ja ahdistusta ja ihminen usein eristäytyy muista surun keskellä. (Poijula 2002, 40.) Cullberg (2002, 118) puolestaan tuo esille psyykkisen kriisin aiheuttavan epäonnistumisen tunteen, itseinhoa ja tunnontuskia. Psyykkinen kriisi tuo mukanaan yksinäisyyttä sekä hylätyksi tulemisen tunnetta.

Kenny & Barrington (2011, 211) toteavat että äidin kokema syyllisyys ja häpeä voivat aiheuttaa äidissä ristiriitaisia tunteita, ja johtaa siihen, että äiti toimii tavalla, joka ulkopuolisen silmin vaikuttaa erikoiselta, mikä antaa äidistä jopa välinpitämättömän kuvan. Syyllisyyden ja häpeän tunteet voivat aiheuttaa äidille voimattoman olon suhteessa lapseen ja tämä puolestaan voi tehdä lapsen tapaamisesta vaikean kokemuksen äidille (Tuovinen-Kakko 2011, 58). Kennyn & Barringtonin (2011, 211) mukaan myös surun näyttäminen lapsille on äidille vaikeaa, jonka vuoksi hän saattaa jättää lapsen tapaamisia väliin.

Sosiaalityöntekijällä, sekä sijaisäidillä, on tärkeä rooli äidin tukemisessa, jotta äiti kykenee ylläpitämään suhdetta lapseen, vaikeista tunteista huolimatta. Tämä on tärkeää, sillä Höjer (2007, 61) puolestaan toteaa, että myös lapsestaan erillään oleminen aiheuttaa äidissä syyllisyyden ja häpeän tunnetta. Hiltunen (2015, 102) tuo esille, että vaikka huostaanoton aiheuttama epäonnistumisen tunne on äidille raskas, on se myös tunne, joka saattaa pakottaa äidin tarkastelemaan omaa elämää sekä itseään äitinä.

Hiltusen (2015, 168) mukaan syyllisyyden ja häpeän tunteiden työstäminen on edellytys, jotta tie kohti voimaantumista voi alkaa. Tämä edellyttää kuitenkin, että äiti kykenee antamaan itselleen, sekä muille anteeksi. Haasteena on, että lapsen huostaanoton aiheuttama

häpeän tunne lisää myös yksinäisyyden tunnetta, ja äidit usein kokevat olevansa ainut maailmassa, joka on kokenut lapsen huostaanoton (Hiltunen 2015, 159). Tuovinen-Kakko (2011, 52) toteaa, että häpeän tunne lapsen huostaanotosta aiheuttaa sen, että äiti eristäytyy ystävistään ja sukulaisistaan, joka puolestaan johtaa siihen, että äidin mahdollisuus sosiaaliseen tukeen vähenee.

5.2 Äidin kriisikokemus

Cullberg (2002, 19-21) toteaa, että yksilön aikaisemmat kokemukset vaikuttavat kykyyn kohdata vaikeita elämäntilanteita. Yksilön kyky kohdata kriisejä riippuu myös sen hetkisestä yleisestä elämäntilanteesta, ja siitä, miltä yksilön perhe-elämä sekä sosiaalinen tilanne näyttää kaiken kaikkiaan. Mikäli perheessä on paljon ongelmia, on myös kriisin kohtaaminen haastavampaa.

Äidit kokevat huostaanoton tapahtuvan niin nopeasti, että he eivät ymmärrä mitä on tapahtumassa (Höjer 2007, 61). Äidin kriisireaktio liittyen lapsen huostaanottoon voi purkautua esimerkiksi huutona tai puhumattomuutena, se voi aiheuttaa äidissä sokkireaktion, lamaanutumisen ja se voi äärimäisissä tapauksissa johtaa jopa psykoosiin. Huostaanoton aiheuttamat kielteiset tunteet äidissä voivat olla niin voimakkaita, että äiti itse pelästyy niitä. Lapsen sijoitus voi olla niin ravisuttava tapahtuma äidille, että se saa äidissä aikaan fyysisen reaktion, esimerkiksi oksentamisen. (Vierula 2016, 274.) Vaikka huostaanotto olisi äidille helpotus, on se silti kokemuksena lamaanuttava. Äidin kriisireaktioon vaikuttaa tunne häpeästä, leimatuksi tulemisesta sekä arvottomuudesta vanhempana. (Höjer 2007, 63-66)

Kriisin vaikutukset eivät ainoastaan ole lyhytaikaisia, vaan niistä saattaa seurata myös pidempiaikaisia kielteisiä vaikutuksia. Ellingsenin (2007, 8) mukaan huostaanotto koetaan äidin toimesta usein traumaattisena kriisinä, jota vahvistaa tunne syyllisyydestä ja häpeästä. Tuovinen-Kakko (2011, 52) toteaa lapsen huostaanoton olevan kriisi äidille, johon äidin on saatava tukea päästääkseen kriisistä eteenpäin, ja mikäli äidille ei tarjota kriisitilanteessa tukea voi tämä johtaa traumaattiseen kriisiin. Traumaattinen kriisi puolestaan altistaa äitiä post-traumaattisille stressioireille, jotka voivat olla jopa pysyviä (Kenny & Barrington 2018, 211).

Lapsen huostaanotossa kuullaan aina myös huoltajia. Tällöin kuullaan äidin mielipide lapsen huostaanotosta, ja annetaan äidille tietoa siitä, mitä lapsen huostaanotto tarkoittaa. Äiti saa myös tutustua dokumentteihin, jotka liittyvät lapsen huostaanottoon. Se mitä ei ehkä huomioida tarpeeksi, on äidin kriisitilanne tässä vaiheessa. Myös huostaanoton päätöksen jälkeen tulee paljon tietoa äidille, jota hän ei ehkä pysty sitä vastaanottamaan. Höjer (2007, 63) toteaa että äidit kokevat huostaanoton aiheuttaman kriisireaktion niin vahvana, että he arvioivat, että he eivät ole henkisesti läsnä, eivätkä he tiedosta mitä ympärillä tapahtuu. Äidit kokevat, että heitä ei pitäisi tässä tilanteessa kohdata kyvykkäänä tekemään ratkaisuja, sillä kriisi estää selkeän ajattelun.

Äidit kokevat myös pelkoa siitä, että lastensuojelu tulkitsee äitien kriisireaktiot johtuen lapsen huostaanotosta väärin, ja että tämä vaikuttaisi kielteisesti tulevaisuuteen sekä mahdollisuuksiin saada lapsi takaisin. Monelle äidille on tärkeää näyttäytyä vahvana ja pärjäävänä, jonka vuoksi äidit eivät ilmaise tuen tarvettaan lastensuojelulle. (Ellingsen 2007, 7.) Äitien kokemukset kertovat myös, että työntekijöiden keskittyessä lapseen, he eivät välttämättä näe vanhemman kriisireaktiota (Höjer 2007, 66). Äidin kokemukset pelosta näyttää tunteensa osoittaa miten tärkeää on, että sosiaalityöntekijä puhuu avoimesti äidille tunteiden näyttämisestä. Sosiaalityöntekijän olisi tärkeää tiedostaa lapsen huostaanoton aiheuttaman kriisin äidissä, jotta pystytään suhtautumaan äidin toimintaan ja reaktioihin sen mukaisesti.

5.3 Stigma osana äitiyttä

Kenny & Barrington (2011, 212) tuovat esille, että äidit kokivat stigmatisoitumista liittyen sukulaisiin, varsinkin mikäli äidin päihde- tai mielenterveysongelma oli vaikuttavana tekijänä lapsen huostaanotossa. Sukulaisten suhtautuminen äitiin vaikuttivat vahvasti äidin saamaan sosiaaliseen tukeen, lapsen huostaanoton aikana. Myös äitien muut sosiaaliset suhteet kärsivät stigmatisoiduksi tulemisen pelosta; huostaanotettujen lasten äidit valitsivat usein olla kertomatta lapsen huostaanotosta läheisille tai ystäville. Myös työpaikalla päädyttiin vaikenemaan vaikeasta elämäntilanteesta. Äidit saattoivat pelätä, että he menettävät myös muita osia identiteetistään, ja että lapsen huostaanotosta puhuminen vaikuttaisi kielteisesti heidän työuraansa tai kouluttautumismahdollisuuksiinsa (Ellingsen 2007, 5; Kenny & Barrington 2011, 213). Hiltunen (2015, 117) toteaa, että äidit välttelivät myös paikkoja, joissa voisivat törmätä ystäviin tai tuttuihin, jotta heidän ei tarvitsisi kertoa

lapsen huostaanotosta. Inzlicht & Good (2006, 131) ovat tutkineet stigmatisoitumisen tunnetta ja sen yhteyttä ympäristöön, ja toteavat seuraavaa: Mikäli henkilö, joka kokee kuuluvansa ryhmään, joka kantaa tiettyä stigmaa kokee jonkun ympäristön uhkaavana häntä, tai ryhmää, johon hän kokee kuuluvansa, kohtaan alkaa hän helposti karttamaan tätä. Jonkun tietyn paikan, tai tilanteen karttaminen johtaa helposti epäsuotuisaan kierteeseen, joka vaikuttaa yksilöön negatiivisesti monella eri tapaa.

Ajan myötä osa äideistä oppivat käsittelemään huostaanoton aiheuttamaa häpeän tunnetta ja saattoivat puhua siitä, että lapsi ei ole kotona, mainitsematta lapsen huostaanottoa. Usein laitossijoituksesta oli helpompi kertoa muille. Tähän on osasyynä voinut vaikuttaa se, että laitossijoituksessa lapsen oma käyttäytyminen vaikuttaa taustalla ja näin ollen äiti kokee, että hän ei leimaudu huonona äitinä niin vahvasti. (Ellingsen 2007, 5.) Tämä kuitenkin kertoo huostaanoton tabusta, joka vallitsee yhteiskunnassa ja tuo mukanaan kokemuksen stigmatisoiduksi tulemisesta. Äidin vaikeudet puhua lapsen huostaanotosta kertoo siitä, että äiti tarvitsee tilanteeseen tukea, jotta hän kykenee ensin käsittelemään asiaa itsensä kanssa.

Vierulan (2016, 283) mukaan lapsen huostaanotto tuo mukanaan äidille leiman, jota joko vastustetaan, tai siitä tulee osa omaa identiteettiä. Vierula (2016, 284) toteaa, että kokemus leimatuksi tulemisesta on äideillä sitä voimakkaampi mitä vahvemmin he kokevat huostaanotetun lapsen äitiyden poikkeavan tavanomaisesta äitiydestä.

5.4 Kohdatuksi tulemisen merkitys

Tapa, jolla lastensuojelun työntekijät kohtaavat äidin lapsen huostaanoton aikana on merkityksellinen. Äiti on tilanteessa, jossa hän on haavoittuvaisessa asemassa, ja hän on erityisen herkkä aistimaan, ja tulkitsemaan viranomaisten sanat ja teot häntä vastaan. Kohteellistuminen on tunne, joka saattaa herätä äidillä lapsen huostaanoton myötä, ja on kytköksissä kokemukseen viranomaisten antamasta tuesta, tai sen puutteesta. Vierulan (2016, 278) mukaan kohteellistumisen tunne aiheutuu valtasuhteesta, joka vallitsee lastensuojelun ja äidin välillä. Äiti kokee, että häntä kontrolloidaan, sekä että hän on jatkuvana arvioinnin kohteena viranomaisten toimesta. Äidillä voi olla kokemus siitä, että häntä ei uskota, eikä häntä kuunnella. Mitä perusteettomampana koetaan viranomaisten epäilyt, sitä voimakkaampi on kohteellistumisen tunne. Goffman (2002, 22) vahvistaa tämän, tuomalla esille, että nämä tunteet nousevat pintaan henkilöllä, joka kokee olevansa

leimattu. Tällä henkilöllä on se tunne, että hän ei tiedä, mitä ihmiset pohjimmiltaan hänestä ajattelevat, ja hän saattaa kokea, että häntä kyseenalaistetaan, sekä että hänen tekemisiään arvioidaan.

Hiltunen (2015, 161) kuvaa äitien kokevan yhteistyön lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa vaikeaksi, ja että heidän kokemuksiaan ei kuulla, eikä heidän mielipiteitään kunnioiteta. Kun äidille jää tunne, että hänen mielipiteillään ei ole välillä, eikä hän koe itsensä osallisena lapsen huostaanotto-prosessissa, on yhteistyö äidin ja lastensuojelun välillä haastavaa. Höjer (2007, 58) toteaa, sosiaalityöntekijän ja äidin välisen kontaktin vaikuttavan suuresti äidin kokemukseen lapsen huostaanotosta kokonaisuutena.

Huostaanotossa lastensuojelun työntekijät keskittyvät luonnollisesti miettimään lapsen etua sekä hänen tarvitsemiaan tukitoimia. Äidin tarvitsema tuki saattaa helposti unohtua, tai jäädä huomaamatta (Höjer 2007, 66; Hiltunen 2015, 106; Vierula 2016, 279). Äidit kuitenkin toivovat saavansa tukea ja että heidän tuskansa huomataan, ja heiltä kysytään miten he voivat (Vierula 2016,79). Ellingsen (2007, 6) toteaa, että äidit, jotka hyväksyvät lapsen huostaanoton kokevat usein saavansa enemmän tukea lastensuojelulta. Äidit, jotka puolestaan eivät koe lastensuojelun tarvetta eivät myöskään koe saavansa lastensuojelulta tarvitsemaansa tukea lapsen huostaanoton aikana. Äidit kokevat yhteistyön lastensuojelun kanssa helpommaksi, sekä kokevat saavansa enemmän tukea, mikäli heihin ei kohdistu tunnetta siitä, että heitä arvostellaan, ja arvioidaan vanhempana. Hiltusen (2015, 135) mukaan äidin tunnemyrskyt huostaanoton alkuvaiheessa vaikuttavat myös äidin kykyyn vastaanottaa tukea.

Ellingsen (2007, 7) toteaa että äidit kokevat tarvitsevansa eniten tukea lapsen huostaanoton alkuvaiheessa. Kuitenkin, äidit kertovat, että tuen vastaanottaminen lastensuojelulta on erittäin vaikeaa, äiti ei koe luottamusta lastensuojelua kohtaan, sillä lastensuojelu on se taho, joka on huostaanottanut lapsen (Ellingsen 2007, 7; Hiltunen 2015, 135,140). Kenny & Barrington (2011, 214) tuovat esille, että äidin omat kokemukset lastensuojelusta saattavat nostaa pintaan esimerkiksi omat lapsuuden traumat ja muistot, jolloin luottamus lastensuojelun työntekijöihin oman lapsen tilanteessa saattaa kärsiä.

Pösön (2016, 9-10) esittelemä kokemuksellinen sekä kulttuurinen näkökulma huostaanottoon voisi hyvin päteä myös muihin sosiaalityön, ja eritoten lastensuojelun, toimintaan yleiselläkin tasolla, tarkoittaen että ihmisen omat kokemukset ja yhteiskunnan

ennakkoluulot vaikuttavat vahvasti siihen, nähdäänkö lastensuojelun tukitoimet tukea antavina, vai kontrolloivina.

6. KOHTI SELVIYTYMISTÄ

Tässä viimeisessä tulosluvussa pohditaan lapsen huostaanoton tuomia myönteisiä vaikutuksia, äidin kannalta. Lisäksi tarkastellaan sosiaalisen tuen merkitystä, voimaantumisen kannalta. Huostaanoton myönteiset vaikutukset ilmenevät usein ajan kuluessa, toki joskus voi olla tilanteita, joissa ne voidaan nähdä nopeastikin.

6.1 Lapsen huostaanoton myönteiset vaikutukset

Vaikka huostaanotto on äidille traumaattinen kokemus, voi se tuoda mukanaan myös hyvää. Tärkeää on muistaa, että kaikki huostaanotot eivät ole tahdon vastaisia. Vierula (2016, 285) toteaa, että huostaanoton hyvistä kokemuksista ei useinkaan puhuta ääneen. Tämä voi olla asia, josta vaietaan esimerkiksi stigmatisoitumisen pelon vuoksi, ja äiti saattaa kokea sekä pelkoa että häpeää sen vuoksi että hän kokee huostaanoton helpotuksena. Myös Hiltunen (2015, 157) toteaa, että huostaanotettujen lasten äidit kykenivät näkemään huostaanotossa myönteisiä puolia. Huostaanoton tarkastelu positiivisuuden kautta, saattoi olla äidille keino selvittää vaikeasta tilanteesta. Samalla kuitenkin äidit totesivat, että kokivat iloa siitä, että joku pystyi antamaan lapsille paremman elämän, kun mihin he olivat pystyneet.

Tuovinen-Kakko (2011, 52) tuo esiin näkökulman siitä, että lapsen huostaanoton myötä äidille on avautunut mahdollisuus esimerkiksi opiskeluun. Hiltunen (2015, 166-168) toteaa, että pitkällä tähtäimellä voidaan nähdä äitien tilanteen kohentuneen lapsen huostaanoton myötä. Tämä näkyi äideissä kohonneen elämäntilanteen muodossa; äidit huolehtivat tarkemmin itsestään, sekä olivat osallisempia yhteiskunnassa, esimerkiksi työn ja opiskelun kautta. Myös äidin päihteidenkäyttö on saattanut loppua lapsen huostaanoton myötä (Hiltunen 2015, 103). Jotta äitien elämäntilanne ja oma vointi voi kohentua lapsen huostaanoton aikana, vaatii se kuitenkin äitiä tukevia rakenteita ja tukitoimia. Äidin tilanteen kehittyminen positiiviseen suuntaan alkaa, mikäli äiti ymmärtää huostaanoton ja työskentelee kohti muutosta. Tähän tarvitaan erinäisiä tukitoimia äidille sekä äidiltä myös ymmärrystä ja hyväksyntää lapsen huostaanottoa kohtaan.

Huostaanoton ollessa toivottu tukitoimi äidin puolelta, voi koetut tunteet olla hyvinkin myönteisiä, vaikkakin lapsen huostaanottoon silloinkin liittyy edellä kuvatut negatiiviset tunteet. Tuovinen-Kakko (2011, 67) toteaa, että äidit myös kuvailivat lapsen huostaanottoa helpotuksena. Tilanne lapsen kanssa on mahdollisesti ollut kestävä pitkään ja huostaanoton myötä äidin taakka kevenee.

Lapsen huostaanoton tuomasta surusta ja kriisistä voi selviytyä ja nousta entistä vahvempana. Poijulan (2002, 65-66) mukaan kriisiä ja surua voi seurata henkinen kasvu, joka näkyy yksilössä psyykkisenä vahvuutena, sekä kykyä arvostaa muita ja nähdä muissa hyvää. Prosessi voi tuoda mukanaan täysin uusia näkökulmia elämään, jotka kantavat yksilöä läpi vaikeuksien.

Sosiaalityöntekijällä on merkittävä rooli huostaanotetun lapsen äidin eheytyksen ja voimaantumisen kannalta, mahdollistamalla äidin osallisuutta lapsen huostaanoton aikana. Höjer (2007, 57, 107) tuo esille osallisuuden merkityksen äidin kannalta; äidin ollessa aktiivinen kumppani lapsen huostaanotossa mahdollistaa se äidin kokemuksen kuulluksi, sekä nähdäksi tulemisesta. Tämä on tärkeä osa ihmisen identiteettiä ja vahvistaa minäkuvaa. Äidille on tärkeää vanhemmuuden jatkumo, lapsen huostaanotosta huolimatta ja vanhempien tiedottaminen on tärkeä osa osallisuuden tukemista.

6.2 Sosiaalisen tuen merkitys

Sosiaalinen tuki on tärkeä osa toipumista ja sen mahdollistaminen huostaanotetun lapsen äidille on ensiarvoisen tärkeää. Myös Poijula (2002, 41) nostaa esille sosiaalisen tuen tärkeyden surevalle ihmiselle; surun keskellä ihmisen maailma on hajonnut palasiksi, ja hän on haavoittuvaisessa roolissa. Tällöin sosiaalinen tuki, sekä tukiverkoston olemassaolo on yksilölle tärkein tuki surusta selviytymiseen.

Hiltunen (2015, 192) korostaa huostaanotettujen lasten äitien vertaistukiryhmien tärkeyttä, äitiä voimaannuttavana tekijänä. Vertaistukiryhmät helpottavat äitien oloa, sekä tuovat tukea häpeän tunteeseen. Kenny & Barrington (2011, 213) toteavat että vertaistukiryhmien tuovan äidille sekä emotionaalista hyvinvointia, että äitiä voimaannuttavaa tukea, lapsen huostaanoton aikana. Hiltunen (2015, 192) tuo myös esille vertaistuen olleen tukimuoto, josta sosiaalityöntekijät olivat tiedottaneet huostaanotettujen lasten äitejä. Vertaistuen tärkeys perustuu siihen, että äidit huomaavat, että eivät ole yksin maailmassa lapsen

huostaanoton kanssa, tällöin mahdollistuu äidin kielteisten tunteiden väheneminen, voimaantumisen ja sen myötä osallisuus elämän eri osa-alueilla.

Äidin sosiaaliset suhteet tukevat äidin eheytymistä lapsen huostaanotosta (Hiltunen 2015, 184). Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen lapsen huostaanoton jälkeen ei kuitenkaan aina ole helppoa. Sosiaaliset suhteet voivat myös toimia syyllisyyden ja häpeän tunteen voimistavana tekijöinä ja ylläpitäjinä, mikäli ne eivät ole äitiä tukevia suhteita. Äidit, joilla oli positiivinen ja hyvä suhde sukulaisiin ja ystäviin, kokivat nämä voimavarana ja resurssina. Lapsen sukulaissijoitus on voinut toimia äitiä tukevana tekijänä, ja lapsen tiiviin kontaktin mahdollistajana. Kontaktin ylläpitäminen lapseen loi äideille tulevaisuuden toivoa ja auttoi jaksamaan huostaanoton keskellä. Kenny & Barrington (2011, 212.) Hiltusen (2015, 188) mukaan että äidin ja sijaisvanhempien välinen hyvä suhde on myös äidin eheytymistä tukeva tärkeä osatekijä. Poijula (2002, 41) toteaa, surun mahdollistavan muutosten tekemisen elämässä, ja se voi vaikuttaa suotuisasti esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin, sekä antaa mahdollisuuden arvioida elämän tärkeysjärjestystä uudelleen.

7. POHDINTA

Kandidaatintutkielmassani olen tarkastellut miten lapsen huostaanotto vaikuttaa äitiin, sekä mitkä asiat tukevat äitiä lapsen huostaanoton aikana. Olen tarkastellut näitä kokemuksellisen näkökulman kautta.

Lapsen huostaanotto herättää äidissä voimakkaita tunteita kuten syyllisyyttä, häpeää, toivottomuutta, vihaa, surua ja menetyksen tunnetta. Myös kokemus stigmatisoiduksi tulemisesta on tutkimusten mukaan vahvasti läsnä äidin ajatuksissa. Huostaanotetun lapsen äidin identiteetti muuttuu usein, lapsen huostaanoton myötä. Uuden tilanteen hyväksyminen vie äidiltä aikaa, joillekin tämä on mahdottomuus eikä lapsen huostaanottoa ikinä hyväksytä. Äidin oman identiteetin kokemat muutokset lapsen huostaanoton myötä voivat olla hämmentäviä ja ristiriitaisia. Myös äidin oma elämäntilanne voi ainakin tilapäisesti huonontua, ja esimerkiksi äidin päihteidenkäyttö saattaa kasvaa tilanteessa, jossa äiti kokee suurta toivottomuutta. (Väyrynen 2006; Ellingsen 2007; Höjer 2007; Hiltunen 2015; Vierula 2016; Kenny & Barrington 2018.) Tärkeää olisi, että perheen tukitoimet eivät täysin loppuisi lapsen huostaanoton myötä, vaan äitiä tuettaisiin huostaanotosta eteenpäin kohti voimaantumista.

Äidille on myös tärkeää, että hän kykenee ylläpitämään suhdetta lapsiin, ja sen kautta kokee olevansa edelleen äiti (Höjer 2007; Tuovinen-Kakko 2011). Äitien kokemat voimakkaat tunteet ovat tavallisia reaktioita yllättävään kriisiin, ja sen käsittelemiseen äidit tarvitsevat tukea. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on yhdessä äidin kanssa miettiä mitkä hänen tarvitsemat tukitoimet olisivat. Tärkeää on myös muistaa, että voidaan joutua palaamaan äidin tuen tarpeeseen prosessin aikana useaan otteeseen, ennen kun äiti kokee olevansa valmis ottamaan tukea vastaan, tai edes tiedostaa oman tuen tarpeensa.

Lapsen huostaanotto on usein äidille järkyttävä kokemus, joka voidaan nähdä kriisitilanteena, joka aiheuttaa äidille jopa traumaattisia muistoja ja tilanteen käsittelemiseen äiti tarvitsee tukea. (Tuovinen-Kakko 2011; Ellingsen 2007.) Äidit jopa vertaavat lapsen huostaanottoa kuolemaan (Hiltunen 2015), mikä puolestaan kuvastaa huostaanoton traumaattista luonnetta ja surua, joka siitä kumpuaa. Kriisistä ja surusta voi kuitenkin päästä eteenpäin kohti selviytymistä. Äitiä tukevia tekijöitä ovat tutkimusten mukaan muun muassa vertaistuki, sekä muut äitiä tukevat sosiaaliset suhteet, kuten esimerkiksi ystävät ja sukulaiset (Kenny & Barrington 2018; Hiltunen 2015). Tänä päivänä ei kuitenkaan ole tavatonta, että perheellä on niukka tukiverkosto. Perheet muuttavat, pitkiäkin matkoja, jolloin luontainen tukiverkosto voi jäädä toiselle puolelle Suomea. Tällöin on tärkeää, että äidille mahdollistetaan, ja tuetaan, muita sosiaalisia kontakteja.

Tärkeää olisi, että äitiä tuettaisiin ylläpitämään hänelle merkityksellisiä sosiaalisia suhteita, vaikka lapsi on otettu huostaan. Tutkimukset osoittavat, että äidit helposti eristäytyvät lapsen huostaanoton myötä, sillä he kokevat vaikeana ne tilanteet, joissa joutuvat kertomaan lapsen huostaanotosta tai joissa he kokevat, että ihmiset arvostelevat heidän äitiyttään ja että lapsen huostaanotto määrittelee heitä ihmisinä (Kenny & Barrington 2018; Hiltunen 2015; Vierula 2016; Väyrynen 2006; Tuovinen-Kakko 2011). Eristäytyminen johtaa helposti myös stigmatisoitumisen kokemuksen vahvistumiseen, joka puolestaan usein lisää eristäytymistä sosiaalisista suhteista entisestään.

Äidin kokemat tunteet eivät aina ole myöskään pelkästään negatiivisia, vaikkakin niistä helpommin puhutaan. Myönteiset tunteet voivat nousta pintaan esimerkiksi huostaanoton tuodessa helpotusta jo pitkään jatkuneeseen raskaaksi koettuun kotitilanteeseen. Huostaanotto voi olla äidille myös mahdollisuus järjestämään oman elämän takaisin raiteilleen työllistymällä tai aloittamalla opinnot. (Tuovinen-Kakko 2011; Hiltunen 2015.)

Sosiaalityöntekijän rooli äidin kokemuksen osalta ei ole mitätön; Äidit, jotka kokevat, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä ymmärtää, ja kohtaavat heidät osallisena lapsen huostaanotto-prosessissa, kokevat usein yhteistyön lastensuojelun kanssa parempana. Tällöin äidit myös usein kokevat saavansa enemmän tukea itselleen. Lapsen huostaanoton myötä, sosiaalityöntekijän on tarjottava tukea myös huostaanotetun lapsen äidille. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että äidillä voi olla vaikeuksia vastaanottaa tukea sosiaalityöntekijältä, joka on huostaanottanut lapsen. Kuitenkin, äidin tuen tarve on suurimmillaan juuri huostaanoton alkuvaiheessa, jolloin olisi tärkeää saada äidille hänen tarvitsemat tukitoimet. (Ellingsen 2007; Höjer 2007; Hiltunen 2015.)

Voidaan todeta, että lapsen huostaanotto on mullistava kokemus äidille. Kriisityön tarjoamista huostaanotetun lapsen äidille tulisi muistaa. Myös pidempiaikainen surutyöskentely voi olla monelle avuksi. Sosiaalityöntekijänä on tärkeää ymmärtää, miten ihminen kriisissä toimii ja käyttäytyy, jotta ymmärtää äidin reaktiot lapsen huostaanotossa.

Koska tutkimukset osoittavat, että äidillä on vaikeuksia vastaanottaa tukea työntekijältä, joka on huostaanottanut hänen lapsensa (Ellingsen 2007; Hiltunen 2015), olisi lastensuojelussa syytä pohtia kuka on äidin omatyöntekijä tilanteessa, jossa lapsi on otettu huostaan. Isommissa kunnissa ja kaupungeissa tilanne on helpompi ratkaista, ja lastensuojelu on usein jaettu useampaan tiimiin, jolloin on todennäköisempää, että äidille tulee oma työntekijä lapsen huostaanoton myötä. Usein isommilla paikkakunnilla työskentelee myös sosiaaliohjaaja lastensuojelussa, joka voi toimia äidin omatyöntekijänä. Pienemmissä kunnissa tilanne voi kuitenkin olla se, että sama työntekijä jatkaa työskentelyä koko perheen kanssa, lapsen huostaanoton myötä. Tällöin resurssit ovat usein pienemmät ja äidin mahdollisuus tukeen rajallisempi. Tämä voi kuitenkin vaikuttaa äidin kykyyn muodostaa luottamuksellinen suhde lastensuojelun työntekijään.

Tutkielman yksi tärkeä tulos on yhteys äidin kokemien tunteiden, sekä niiden seurausten välillä. Äidin kokemukset häpeästä ja syyllisyydestä, jotka lapsen huostaanotto tuo mukanaan, johtaa usein siihen, että äiti eristäytyy yhteiskunnasta eikä kerro läheisilleen mitä perheelle, tai hänelle, kuuluu. Äiti voi kokea, että yhteiskunta leimaa hänet erilaiseksi ja huonoksi äidiksi, mikä puolestaan lisää eriarvoisuuden tunnetta. Tosiasiassa stigmatisoitumisen tunne voi olla äidin oma tunne, joka ei välttämättä ole kytköksissä ympäristöön mutta kumpuaa äidin omista ajatuksista siitä, miten huostaanotetun lapsen äidin leima seuraa häntä. Tämä kokemus puolestaan johtaa siihen, että äiti helposti eristäytyy

entistä enemmän, ja jää yksin kielteisten tunteiden kanssa. Tällöin äidin sosiaaliset suhteet eivät voi toimia häntä tukevana tekijänä, ja äidin tie kohti selviytymistä ei pääse alkuun. Äiti vahvistaa tällä tavoin itse omaa stigmatisoitumistaan ja negatiivista kierrettä. Kierteen katkaisemisen vuoksi on tärkeää, että äidille mahdollistetaan omat tukitoimet, joiden vaikuttavuutta seurataan lastensuojelun toimesta. Äidin hyvinvointi on ensiarvoisen tärkeää lapsen kannalta, jotta lapsi pystyy käymään kotilomilla ja voidaan työskennellä kohti huostaanoton purkua.

Tutkielmassani nousee esiin paljon huostaanoton aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia. Myönteisiäkin vaikutuksia mainitaan tutkimuksissa, mutta varsinaisia tarinoita huostaanoton hyvistä puolista, äidin kokemana ei kirjoiteta. Lapsen huostaanoton myönteisten vaikutusten vähäisyys näkyy myös tuloksissani, hyvin suppeana omana tuloslukuna. Lähdekirjallisuudesta ei myöskään kaikilta osin ilmene missä vaiheessa haastattelut äitien kanssa on toteutettu. Äidin kokemukseen lapsen huostaanotosta vaikuttaa todennäköisesti, missä vaiheessa äitiä on haastateltu liittyen tähän asiaan. Voisi ajatella, että myönteiset kokemukset liittyen lapsen huostaanottoon lisääntyvät ajan myötä.

Tärkeää on myös muistaa, että huostaanotto äidin kokemuksena, on subjektiivinen kokemus, joka pohjautuu yksilön kokemukseen tilanteessa, johon moni asia vaikuttaa. Esimerkiksi viha työntekijöitä kohtaan, on normaali reaktio järkyttävään tapahtumaan, mutta se ei välttämättä kerro työntekijöiden ammattitaidosta, tai heidän tekemistään virheistä. Tulevaisuudessa voisi olla kiinnostavaa tutkia äitien kokemuksia huostaanotoista tilanteissa, joissa huostaanotto on äidin puolelta toivottu ja pyydetty toimenpide. Aiheellista olisi myös verrata tahdonvastaisen huostaanoton, ja yhteistyössä tehdyn huostaanoton vaikutuksia äitiin. Kiinnostavaa olisi tutkia miten esimerkiksi äidin kokemat syyllisyyden, häpeän ja kriisin tunteet vaihtelevat riippuen siitä onko huostaanotto toivottu toimenpide vai ei.

LÄHDELUETTELO

- Araneva, M. 2016. Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro
- Burke, P. 2007. Disadvantage and Stigma: A Theoretical Framework for Associated conditions. Teoksessa: Burke, P. & Parker, J. (toim.) Social Work and Disadvantage: Addressing the Roots of Stigma through Association. London: Jessica Kingsley Publishers, s. 11-26
- Cullberg, J. 2002. Kris och utveckling. Stockholm: Natur och Kultur. 4. painos
- Ellingsen, I. 2007. Å miste omsorgen for sit barn. Nordisk sosialt arbeid 2007 (04)
- Goffman, E. 2011. Stigma. Den avvikandes roll och identitet. Nordsteds Förlagsgrupp AB, 2. painos
- Hiltunen, T. 2015. Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 514. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Hiltunen, T. 2016. Äitien kokemuksia lasten huostaanotoista. Janus, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön aikakauslehti, Vol 24 Nro 3
- Höjer, I. 2007. Föräldrarnas röster- Hur är det att ha sina barn placerade i fosterhem. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, skriftserie 2007:2
- Inzlicht, M. & Good, C. 2006. How Environments can threaten Academic performance, self-knowledge, and sense of belonging. Teoksessa: Levin, S. & Laar van, C. (toim.) Stigma and Group Inequality: Social Psychological Perspectives. The Claremont Symposium and applied social psychology, s. 129-150
- Kenny, K. & Barrington C. 2018. "People just don't look at you the same way": Public stigma, private suffering and unmet social support among mothers who use drugs in the aftermath of child removal. Children and Youth Services Review Vol 86
- Kuusela, P. 2006. Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status. Teoksessa: Rautio, P. & Saastamoinen, M. (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Yliopistopaino Oy-Juvenes Print, s. 21-33
- Laar van C. & Levin S. 2006. The Experience of Stigma: Individual, Interpersonal and Situational Influences. Teoksessa: Levin, S. & Laar van, C. (toim.) Stigma and Group

Inequality: Social Psychological Perspectives. The Claremont Symposium and applied social psychology, s. 1-20

Lastensuojelulaki 2007/417 Haettu: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
Viitattu 5.10.2019

Miller, C. 2006. Social Psychological Perspectives and Coping with Stressors related to Stigma. Teoksessa: Levin, S. & Laar van, C. (toim.) Stigma and Group Inequality: Social Psychological Perspectives. The Claremont Symposium and Applied Social Psychology, s. 21-44.

Nousiainen, K. 2004. Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentumisen tiloja. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Pojjula, S. 2002. Surutyö. Helsinki: Kirjapaja Oy. 2. painos

Pösö, T. 2016. Johdanto: Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa: Enroos, R. & Heino, T. & Pösö, T. (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, s. 7-30

Swift, K. 2015. Motherhood. International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences. Toronto: York University

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Lastensuojelun tilastoa 2018. Teoksessa: Lastensuojelun käsikirja. Haettu: <https://thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/lastensuojelu-ja-thl/lastensuojelun-tilastoa> Viitattu 4.1.2020

Tuovinen-Kakko, T. 2011. Äitien kokemuksia huostaanotosta ja sen jälkeisestä elämästä. Lapin yliopisto

Turpeinen, O. 1987. Lastensuojeluideologia murroksessa. Teoksessa: Pulma P. & Turpeinen, O. (toim.) Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, s. 234-247

Vierula, T. 2016. Huostaanoton käynnistämät suhteet vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa: Enroos, R. & Heino, T. & Pösö, T. (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, s. 261-290

Väyrynen, S. 2006. ”Multa on viety se kaikista tärkein...” Äitiys ja leimattu identiteetti huume kuvioissa. Teoksessa: Nätkin, R. (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat, s. 81-105